(ה) [ה] הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר (מהרי״ל (מנהגים)): ג דקָהָל שֶׁהִתְפַּלְּלוּ וְכֻלָּם בְּקִיאִים בַּתְּפִלָּה, (יא) אַף עַל פִּי כֵן יֵרֵד שְׁלִיחַ צִבּוּר וְחוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל כְּדֵי לְקַיֵּם (יב) תַּקָּנַת חֲכָמִים. הַגָּה: וְאִם יֵשׁ יְחִידִים בַּקָּהָל שֶׁמַּאֲרִיכִין בִּתְפִלָּתָן, אֵין לִשְׁלִיחַ צִבּוּר לְהַמְתִּין (ו) עֲלֵיהֶם אֲפִלּוּ הָיוּ (יג) חֲשׁוּבֵי הָעִיר, וְכֵן (יד) אִם הָיָה מִנְיָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, (טו) אֵין לְהַמְתִּין *עַל אָדָם חָשׁוּב אוֹ גָּדוֹל שֶׁעֲדַיִן לֹא בָּא (בנימין זאב סימן קס״ח): ד הכְּשֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה, הַקָּהָל (טז) יֵשׁ לָהֶם (ז) [ז] לִשְׁתֹּק (יז) וּלְכַוֵּן לַבְּרָכוֹת שֶׁמְּבָרֵךְ הַחַזָּן וְלַעֲנוֹת אָמֵן. וְאִם אֵין תִּשְׁעָה (ח) מְכֻוָּנִים לִבְרְכוֹתָיו, קָרוֹב לִהְיוֹת בִּרְכוֹתָיו לְבַטָּלָה, לָכֵן כָּל אָדָם יַעֲשֶׂה עַצְמוֹ (יח) כְּאִלּוּ אֵין תִּשְׁעָה זוּלָתוֹ (יט) וִיכַוֵּן לְבִרְכַּת הַחַזָּן. (יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכָּל הָעָם (כ) יַעַמְדוּ כְּשֶׁחוֹזֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר (ט) הַתְּפִלָּה) (הגהות מנהגים (סק״י)): ה ועַל כָּל בְּרָכָה שֶׁאָדָם שׁוֹמֵעַ בְּכָל מָקוֹם, (כא) אוֹמֵר (כב) בָּרוּךְ הוּא

בְּאֵר הַגּוֹלָה

ד הָרַב דָּוִד אֲבוּדִרְהָם (שמונה עשרה ד״ה נשאל הרמב״ם ז״ל) בְּשֵׁם תְּשׁוּבוֹת הָרַמְבַּ״ם (פאר הדור סי׳ קמח). ה טוּר בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת אָבִיו הָרֹא״שׁ כְּלָל (ו׳) [ד׳] (סי׳ יט). ו טוּר בְּשֵׁם אָבִיו הָרֹא״שׁ.

בְּאֵר הֵיטֵב

יֹאמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִלָּה בְּמִלָּה. בַּ״ח (ס״ג) בְּשֵׁם רַשַׁ״ל (בביאור לטור), וְכֵן כָּתְבוּ עוֹלַת תָּמִיד (סק״ג) וּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב״י סק״ז). וְאִם אֵין הַשָּׁעָה דְּחוּקָה כָּל כָּךְ, לֹא יַתְחִילוּ הַצִּבּוּר רַק לְאַחַר שֶׁאָמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ. לֶחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות פ״ד אות טו), וְכֵן כָּתַב עוֹלַת תָּמִיד (שם). וּסְפָרַדִּים נוֹהֲגִים בְּכָל הַשָּׁנָה בִּתְפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עִם הַקָּהָל אוֹמְרִים שָׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת בְּקוֹל רָם עַד לְאַחַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, וְהַשְּׁאָר בְּלַחַשׁ, וְשָׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת אוֹמֵר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְבַד בְּקוֹל רָם, עַיֵּן הָרַדְבַּ״ז חֵלֶק א׳ סִימָן ה׳ וְצ״ד וְק׳ וּבִכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִימָן ק״א (הגה״ט): (ה) הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. כָּתַב הָעוֹלַת תָּמִיד (סק״ד) דִּפְלִיג אַסְּעִיף ד׳ אִם אֵין תִּשְׁעָה מְכֻוָּנִים וְכוּ׳, וְלֹא דָּק, דְּהָכָא הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מִתְפַּלֵּל פַּעַם אַחַת. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ו):

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[ה] הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. בְּלַחַשׁ, כֵּיוָן שֶׁכְּבָר הִסְדִּיר תְּפִלָּתוֹ פַּעַם אַחַת בְּלַחַשׁ: וְכָתַב בִּשְׁיָרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה״ט סק״א) אִם יֵשׁ עֲשָׂרָה אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתָם כְּבָר הִתְפַּלְּלוּ, כֵּיוָן שֶׁעַל כָּל פָּנִים אִיכָּא תִּשְׁעָה שֶׁעוֹנִין אָמֵן, ׳אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל׳ מִקְרֵי, כֵּיוָן דְּאִיכָּא רֻבָּא שֶׁבְּצִבּוּרָם יְכוֹלִים לִפְרֹס עַל שְׁמַע וְלוֹמַר קַדִּישׁ וּקְדֻשָּׁה, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס״ט (מג״א ריש הסימן) מַה שֶּׁכָּתַב בִּתְשׁוּבַת מְנַחֵם עֲזַרְיָה (סי׳ פד). וּמַה שֶּׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (שם סק״ד) דְּאִם (יֵשׁ שָׁם עֲשָׂרָה) [אֵין שָׁם שִׁשָּׁה] שֶׁלֹּא הִתְפַּלְּלוּ מַתְחִיל מִיָּד הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּקוֹל רָם, עַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה שָׁם (סק״ב): ד [ז] לִשְׁתֹּק. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב.

ג (ו) עֲלֵיהֶם. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ לְהַמְתִּין עַל הָאַב בֵּית דִּין, וְאִם אֵין אַב בֵּית דִּין בָּעִיר יֵשׁ לְהַמְתִּין עַל הַמִּתְפַּלֵּל מִלָּה בְּמִלָּה, אֲבָל כְּשֶׁמַּאֲרִיךְ אֵין לְהַמְתִּין עָלָיו, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ז). כָּתַב בְּסֵפֶר חֲסִידִים סִימָן תשפ״ד שֶׁאִם אֶחָד צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ וְיָרֵא שֶׁיִּתְלוֹצְצוּ עָלָיו, יוּכַל לֵילֵךְ לְאַחֲרָיו בְּשָׁעָה שֶׁמַּתְחִיל הַחַזָּן אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּמַר תְּפִלָּתוֹ וְיַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְיִגְמֹר: ד (ז) לִשְׁתֹּק. עַיֵּן בִּתְשׁוּבַת הָרַמַ״ע מִפַּאנוֹ סִימָן ק״ב עַל הָאֲנָשִׁים שֶׁלּוֹמְדִים בְּעֵת חֲזָרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה אוֹ אוֹמְרִים תַּחֲנוּנִים, אִם מְכֻוָּנִים לְסוֹף הַבְּרָכָה לַעֲנוֹת אָמֵן כָּרָאוּי, אֵין לִמְחוֹת בְּיָדָם. אֲבָל בְּסֵפֶר וְוֵי הָעַמּוּדִים (עמוד העבודה פ״י) קוֹרֵא תִּגָּר עֲלֵיהֶם, עַיֵּן סִימָן צ׳ סָעִיף י״ח: (ח) מְכֻוָּנִים. מִזֶּה נִרְאֶה שֶׁאֵין מִצְטָרְפִין לְמִנְיָן מִי שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אַף עַל גַּב שֶׁהוּא פִּקֵּחַ. טַ״ז (סק״ב). וְהַפְּרִי חָדָשׁ סִימָן נ״ה (ס״ח) כָּתַב דְּאִם מְכַוֵּן הַבְּרָכוֹת וּכְשׁוּרָאֵה עוֹנִין עוֹנֶה עִמָּהֶם, דּוּמְיָא דַּהֲנָפַת הַסּוּדָרִים מֵאַלֶּכְּסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, לְכֻלֵּי עָלְמָא מִצְטָרְפִין, עַיֵּן שָׁם: (ט) הַתְּפִלָּה. עַיֵּן הֲלָכוֹת קְטַנּוֹת חֵלֶק ב׳ סִימָן פ׳:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

אֲבָל אִם הַשָּׁעָה דְּחוּקָה בְּיוֹתֵר, דַּי (יא) בְּמָה שֶׁהַתִּינוֹקוֹת יַעֲנוּ אָמֵן, אוֹ יְזַמְּנוּ לְאֶחָד שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל שֶׁיַּעֲנֶה אָמֵן אִם אֶפְשָׁר לָהֶם בְּקַלּוּת, וְאִם לָאו (יב) אֵין לְהַקְפִּיד עַל זֶה כְּלָל, (יג) וְלֹא דָּמֵי לְמַה שֶּׁכָּתַב בְּסָעִיף ד׳ דְּאִם אֵין תִּשְׁעָה מְכֻוָּנִים לְבִרְכַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הוּא קָרוֹב לִבְרָכוֹת לְבַטָּלָה, שָׁאנֵי הָתָם שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל פַּעַם אַחַת בְּלַחַשׁ וְהוּא מְכַוֵּן עַתָּה רַק בִּשְׁבִיל תַּקָּנַת חֲזַ״ל, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בָּזֶה שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל רַק פַּעַם אַחַת: ג (יא) אַף עַל פִּי כֵן יֵרֵד וְכוּ׳. עַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן ס״ט בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן א׳: (יב) תַּקָּנַת חֲכָמִים. שֶׁכְּשֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיַּחֲזֹר שְׁלִיחַ צִבּוּר הַתְּפִלָּה (יד) לֹא הִצְרִיכוּ לְחַפֵּשׂ בְּכָל תְּפִלָּה אַחַר כָּל אִישׁ וְאִישׁ שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת אִם יֵשׁ שָׁם מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי אִם לָאו, אֶלָּא תִּקְּנוּ שֶׁיְּהֵא שְׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה לְעוֹלָם שֶׁמָּא יִהְיֶה פַּעַם אַחַת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי וְיוֹצִיאֶנּוּ הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר יְדֵי חוֹבָתוֹ: (יג) חֲשׁוּבֵי הָעִיר. מִפְּנֵי טֹרַח הַצִּבּוּר. וְעַכְשָׁו נָהֲגוּ שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מַמְתִּין עַד שֶׁיְּסַיֵּם הָאַב בֵּית דִּין אֶת תְּפִלָּתוֹ, לְפִי שֶׁרֹב הָאֲנָשִׁים מִתְפַּלְּלִין בִּמְרוּצָה וְהַמִּתְפַּלֵּל מִלָּה בְּמִלָּה לֹא יוּכַל לוֹמַר קְדֻשָּׁה עִם הַצִּבּוּר, לָכֵן מַמְתִּינִים כִּי הֵם עוֹשִׂים שֶׁלֹּא כַּדִּין, לְפִיכָךְ אִם אֵין אַב בֵּית דִּין בָּעִיר הוּא הַדִּין דְּיַמְתִּינוּ עַל הַמִּתְפַּלֵּל מִלָּה בְּמִלָּה, אֲבָל כְּשֶׁמַּאֲרִיךְ אֵין לְהַמְתִּין עָלָיו, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ (לא.) עַל רַבִּי עֲקִיבָא כְּשֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל עִם הַצִּבּוּר הָיָה מְקַצֵּר וְעוֹלֶה. וּמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהַאֲרִיךְ וְיָרֵא שֶׁיִּתְלוֹצְצוּ עָלָיו, יָכוֹל לֵילֵךְ לַאֲחוֹרָיו בְּשָׁעָה שֶׁמַּתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא גָּמַר תְּפִלָּתוֹ וְיַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ וְיִגְמֹר. וּבְכָל זֶה אִם כַּוָּנָתוֹ לְשֵׁם שָׁמַיִם בָּזֶה, שַׁפִּיר דָּמֵי [פְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ז)]: (יד) אִם הָיָה מִנְיָן וְכוּ׳. רְצוֹנוֹ לוֹמַר, אֲפִלּוּ אִם עַל יְדֵי זֶה לֹא יַעֲבֹר זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה, דְּאִי לָאו הָכִי אֲפִלּוּ בִּיחִידִי צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר הַזְּמַן: (טו) אֵין לְהַמְתִּין וְכוּ׳. שֶׁכֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ עֲשָׂרָה יֶשְׁנָהּ שָׁם הַשְּׁכִינָה, וְעַל מִי יַמְתִּינוּ עוֹד. וּכְהַיּוֹם נִתְפַּשֵּׁט הַמִּנְהָג לְהַמְתִּין עַל אַב בֵּית דִּין, וְנִרְאֶה הַטַּעַם, מִשּׁוּם דְּהַמִּנְהָג כְּהַיּוֹם בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל לִקְבֹּעַ עִם הָאַב בֵּית דִּין בְּיַחַד עֵת לִלְמֹד אַחַר הַתְּפִלָּה, וְאִם כְּשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִנְיָן תֵּכֶף יִתְפַּלְּלוּ יֵלֵךְ אַחַר כָּךְ כָּל אֶחָד לְדַרְכּוֹ וְיִגָּרֵם עַל יְדֵי זֶה בִּטּוּל תּוֹרָה, וּקְבִיעוּת לִמּוּד שֶׁלְּאַחַר הַתְּפִלָּה הוּא עִנְיָן גָּדוֹל וּכְדְאִיתָא בְּטוּר וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ לְקַמָּן סִימָן קנ״ה עַיֵּן שָׁם, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא יְאַחֲרוּ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה בִּשְׁבִיל זֶה. כָּתַב הָאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ו), יֵשׁ לוֹ לְהָרַב לְהַקְדִּים עַצְמוֹ לָבוֹא לְבֵית הַכְּנֶסֶת קֹדֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַמְתִּינוּ עָלָיו: ד (טז) יֵשׁ לָהֶם לִשְׁתֹּק. הַיְנוּ לֹא מִיבָּעֵי שֶׁאָסוּר לוֹמַר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כָּל הַבְּרָכָה דַּהֲוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה, אֲפִלּוּ לְמִנְקַט עִמּוֹ (טו) אֵיזֶה תֵּבוֹת מֵאֶמְצָעוֹ גַּם כֵּן אֵין נָכוֹן, (טז) דְּיֵשׁ לָחוּשׁ מִשּׁוּם שִׁיגְרָא דְּלִישָּׁנָא יוֹצִיא בְּרָכָה מִפִּיו, וְכָל שֶׁכֵּן אוֹתָם הַמַּגְבִּיהִים קוֹלָם וּמְזַמְּרִים עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר דַּהֲוֵי כְּיֻהֲרָא, וְיֵשׁ לִגְעֹר בָּהֶם, דַּהֲוֵי קַלּוּת רֹאשׁ. וּלְעִנְיַן אִסּוּר שִׂיחַת חֻלִּין כָּתוּב בְּסָעִיף ז׳: (יז) וּלְכַוֵּן. עַל כֵּן יֵשׁ לִיזָּהֵר מִלּוֹמַר תַּחֲנוּנִים אוֹ לִלְמֹד בְּעֵת חֲזָרַת הַשַּׁ״ץ, (יז) וַאֲפִלּוּ אִם מְכֻוָּנִים לְסוֹף הַבְּרָכָה לַעֲנוֹת אָמֵן כָּרָאוּי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה אָמֵן יְתוֹמָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר (ס״ח), גַּם כֵּן לֹא יָפֶה הֵם עוֹשִׂים, שֶׁאִם הַלּוֹמְדִים יִפְנוּ לְלִמּוּדָם עַמֵּי הָאָרֶץ יִלְמְדוּ מֵהֶן שֶׁלֹּא לְהַאֲזִין לִשְׁלִיחַ צִבּוּר וְיַעַסְקוּ בְּשִׂיחָה בְּטֵלָה חַס וְשָׁלוֹם, נִמְצְאוּ מַחֲטִיאִין אֶת הָרַבִּים: (יח) כְּאִלּוּ אֵין תִּשְׁעָה וְכוּ׳. עַל כֵּן (יח) יִרְאֶה לְכַתְּחִלָּה לְכַוֵּן לִשְׁמֹעַ כָּל הַבְּרָכָה וְלֹא סוֹף הַבְּרָכָה בִּלְבַד: (יט) וִיכַוֵּן. וְהָעוֹלָם (יט) נוֹהֲגִין לִצָּרֵף לְמִנְיָן וּלְהִתְפַּלֵּל חֲזָרַת הַשַּׁ״ץ אֲפִלּוּ מִי שֶׁיּוֹדְעִין בּוֹ שֶׁמֵּשִׂיחַ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ חֲזָרַת הַשַּׁ״ץ כָּרָאוּי, וְנִרְאֶה לִי דִּבְכְגוֹן זֶה טוֹב לְהִתְנַהֵג כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר שֻׁלְחָן שְׁלֹמֹה (ס״ג) שֶׁיִּתְנֶה הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ בַּחֲזָרַת הַתְּפִלָּה שֶׁאִם לֹא יַעֲנוּ תִּשְׁעָה אָמֵן אַחֲרָיו וִיכַוְּנוּ לִבְרְכוֹתָיו, שֶׁיְּהֵא הַתְּפִלָּה הַהִיא בְּתוֹרַת נְדָבָה: (כ) יַעַמְדוּ. טַעֲמָם, כֵּיוָן שֶׁמְּכֻוָּנִים וְשׁוֹמְעִים מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, וּכְאִלּוּ מִתְפַּלְּלִין בְּעַצְמָם דָּמְיָא, וְכֵן הָיָה מִנְהַג הַקַּדְמוֹנִים. וְעַכְשָׁו בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים כָּל אֶחָד עוֹשֶׂה כְּפִי דַּעְתּוֹ, וּמֵהֶם יוֹשְׁבִים וּמְשִׂיחִים [פְּרִי מְגָדִים (מש״ז סק״ב)]. (כ) וּבְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת לִשְׁלִיחַ צִבּוּר, לְכֻלֵּי עָלְמָא אָסוּר מְדִינָא לֵישֵׁב בְּעֵת חֲזָרַת הַשַּׁ״ץ: ה (כא) אוֹמֵר וְכוּ׳. וְאִם הוּא עוֹמֵד בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַפְסִיק (כא) כְּגוֹן בִּפְסוּקֵי דְזִמְרָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּבִרְכַּת קְרִיאַת שְׁמַע אֲפִלּוּ בֵּין הַפְּרָקִים, אָסוּר לְאָמְרוֹ. (כב) וְכֵן אִם שָׁמַע בְּרָכָה שֶׁחַיָּב בּוֹ וְהוּא מִתְכַּוֵּן לָצֵאת עַל יְדֵי הַמְבָרֵךְ כְּבִרְכַּת שׁוֹפָר וּמְגִלָּה וְקִדּוּשׁ וּכְהַאי גַּוְנָא, אֵין לַעֲנוֹת בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, דְּשׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֶה, וּכְמַאן דְּאָמַר בְּעַצְמוֹ הַבְּרָכָה דָּמְיָא, וַהֲוֵי הֶפְסֵק בַּבְּרָכָה. [א]וְעַיֵּן בְּחַיֵּי אָדָם (ח״א כלל ה סי״ג) דְּנִשְׁאַר בְּצָרִיךְ עִיּוּן לְעִנְיַן דִּיעֲבַד, וְנִרְאֶה לִי דִּבְדִיעֲבַד אֵין לְהַחְמִיר בָּזֶה, עַיֵּן בְּסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן ס״ק יא) מַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם מַעֲשֵׂה רוֹקֵחַ (הל׳ ברכות פ״א הי״א): (כב) בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ. וְרֶמֶז לָזֶה מִמָּה שֶׁאָמַר הַכָּתוּב (דברים לב ג) ׳כִּי שֵׁם ה׳ אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ׳,

בֵּאוּר הֲלָכָה

לְהַמְתִּין עַד שֶׁיְּסַיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, וְקָשֶׁה לָהֶם לְהַשִּׂיגוֹ אַחַר כָּךְ לוֹמַר שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וּמוֹדִים בְּשָׁוֶה, וְאִם כֵּן מַה תּוֹעֶלֶת יִהְיֶה אִם יִתְפַּלֵּל בְּקוֹל:

ג * **עַל אָדָם חָשׁוּב. וּבִמְקוֹמוֹת שֶׁיֵּשׁ קִלְקוּל עַל יְדֵי זֶה כְּשֶׁלֹּא יַמְתִּינוּ**, כְּגוֹן לְעִנְיַן תְּפִלַּת עַרְבִית שֶׁיִּתְפַּלְּלוּ תֵּכֶף כְּשֶׁיִּתְקַבֵּץ מִנְיָן אַף שֶׁלֹּא הִגִּיעַ עֲדַיִן הַזְּמַן שֶׁל

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(יא) פְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ה): (יב) מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ה): (יג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ו): ג (יד) לְבוּשׁ: ד (טו) אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ז) וּפְרִי מְגָדִים (א״א סק״ח): (טז) בַּ״ח (ס״ד) וְאֵלִיָּה רַבָּה (שם): (יז) וְוֵי הָעַמּוּדִים (עמוד העבודה פ״י) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ח) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים מִלְּעֵיל סִימָן צ׳ סָעִיף י״ח בְּהַגָּ״ה: (יח) אַחֲרוֹנִים: (יט) מָגֵן אַבְרָהָם לְעֵיל בְּסִימָן נ״ה סָעִיף קָטָן ח׳ בְּשֵׁם מַהֲרִי״ל (שו״ת סי׳ קנ): (כ) פְּרִי מְגָדִים (מש״ז סק״ב). **עַיֵּן שָׁם עוֹד דְּהוּא הַדִּין אִם יֵשׁ שֶׁאֵין בְּקִיאִים וְשׁוֹמְעִים מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְהוּא הַדִּין בָּאֹפֶן הַמְבֹאָר בְּסָעִיף י׳, הֲוָה כְּאִלּוּ הִתְפַּלְּלוּ בְּעַצְמָם**: ה (כא) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ט) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (כב) דָּגוּל מֵרְבָבָה וְחַיֵּי אָדָם (ח״א כלל כ ס״ג) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וכן בשו״ע הרב (ס״ב) כתב: ואפשר שאפילו בדיעבד לא יצא ידי חובתו, כיון שמפסיק בין ה׳ למלכות בדבר שאינו מתיקון חכמים, הרי זה משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, וצריך להזהיר לרבים שנכשלים בזה.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

ז טוּר וְהָרֹאשׁ דָּוִד אַבּוּדְרָהָם (שפתונה עשרה ד״ה וחזר שליח ציבור).
ח אֹרְחוֹת חַיִּים (סִי׳ סב) בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה (אגרות התשובה סִי׳ ט).
ט בְּרָכוֹת מ״ד ע״א).
י טוּר בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה (לד: ד״ה אין עוברין).

וּבָרוּךְ (י) **שְׁמוֹ:** ו **[י]וַיַּעֲנוּ אָמֵן אַחַר כָּל בְּרָכָה, בֵּין אוֹתָם שֶׁיָּצְאוּ יְדֵי תְּפִלָּה בֵּין אוֹתָם** (כג) **שֶׁלֹּא יָצְאוּ,**
(כד) * וּבְכֻנָּה, שֶׁיְּכַוֵּן בְּלִבּוֹ (כה) **אֱמֶת הִיא** (יא) **[יא] הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ הַמְבָרֵךְ, וַאֲנִי מַאֲמִין בָּזֶה:** ז **[ח]לֹא יָשִׁיחַ שִׂיחַת**
(יב) **חֻלִּין** (כו) **בְּשָׁעָה שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר חוֹזֵר הַתְּפִלָּה, וְאִם שָׂח, הוּא חוֹטֵא וְגָדוֹל עֲוֹנוֹ** (כז) **מְנֻשָּׂא, וְגוֹעֲרִים בּוֹ.**
הַגָּה: וְיִלְמַּד בָּנָיו (יג) (כח) **הַקְּטַנִּים שֶׁיַּעֲנוּ אָמֵן,** כִּי מִיָּד שֶׁהַתִּינוֹק עוֹנֶה אָמֵן יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא (כל בו (סִי׳ יא)):
ח **[ט]לֹא יַעֲנֶה אָמֵן חֲטוּפָה, דְּהַיְנוּ כְּאִלּוּ הָאֶלֶ״ף נֶקְדָּה** (יד) (כט) **בַּחֲטָף, וְכֵן שֶׁלֹּא יַחְטֹף וְיִמַּהֵר לַעֲנוֹת אוֹתוֹ**
(ל) **קֹדֶם שֶׁיִּסַּיֵּם הַמְבָרֵךְ. וְכֵן לֹא יַעֲנֶה אָמֵן קְטוּפָה, דְּהַיְנוּ שֶׁמְּחַסֵּר * קְרִיאַת הַנּו״ן וְאֵינוֹ מוֹצִיאָהּ בַּפֶּה שֶׁתְּהֵא**
נִכֶּרֶת, (גַּם לֹא יַפְסִיק בְּאָמְצַע הַמִּלָּה) (בית יוסף (ד״ה תניא) בשם הערוך (ערך אמן)). **וְלֹא יַעֲנֶה אָמֵן יְתוֹמָה, דְּהַיְנוּ** (לא) **שֶׁהוּא**

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

וְעַיֵּן בְּתַשׁוּבַת הָרַא״שׁ (כלל ד סִי׳ יט) דְּאוֹתָם הָאוֹמְרִים עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה, אַף שֶׁאֵין כָּאן בְּרָכָה לְבַטָּלָה שֶׁאֵין פּוֹתְחִין וְחוֹתְמִים בְּבָרוּךְ, וְגַם יֵשׁ תִּשְׁבָּה דְּצַיְיתֵי, מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה כְּקִלּוּחַ רֹאשׁ. וְכָתַב בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (דיני חזרת התפילה סִי׳ ו) בְּשֵׁם מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סִי׳ ו) דְּמָה שֶׁכָּתַב בְּשַׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁיִּשְׁתֹּק, הַיְינוּ שֶׁלֹּא יְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטֵלִים אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שְׁאֵינָם מִתְּפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וְגַם אֵין אִסּוּר קָלוּת רֹאשׁ אֶלָּא בְּמַגְבִּיהִים קוֹלָם, אֲבָל בִּלְחַשׁ נִרְאֶה דַּעֲדִיף טְפֵי, שְׁמָכְנִין עִתָּרֵה לְמָה שֶׁאָמַר הַחַזָּן, וּמִדִּבְרֵי הַב״ח (סִי״ב) וְהָאֲלִיָּה רַבָּה (סִי״ז) מִשְׁמַע דְּאֶפְשָׁר בְּלִחַשׁ אֵיכָא קְפִידָא, וְהוּא אֵינוֹ סוֹבֵר כֵּן, עַיֵּן שָׁם. וְנִרְאֶה לִנְהֹג כְּהַב״ח וְהָאֲלִיָּה רַבָּה, דְּיֵשׁ לְחוּשׁ דְּבִשְׁעִיגְרָא דִּילְשָׁנָא יָבוֹא גַּם כֵּן לוֹמַר הַבְּרָכָה וְיִהְיֶה בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין בְּמוֹקְף רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּפִסּוּקֵי מַלְכֻיּוֹת זִכְרוֹנוֹת שׁוֹפָרוֹת לוֹמַר בְּלַחַשׁ הַפְּסוּקִים עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְעוֹרֵר עַצְמָם בְּכַוָּנַת הַלֵּב, וְאֵין לְמַחוֹת בְּיָדָם. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּשֵׁם הָרַמ״ע מִפַּאנוּ, כָּתַב בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (שם סִי׳ ז) דְּאִדְּשֵׁי קַמַּאי עַל זֶה, וּבִקְּרִי בְּיוֹדֵעַ בְּסוֹדָן שֶׁל דְּבָרִים כו׳, וְהָאֲנָשִׁים הַנִּפְשִׁים אֶל ה׳ נֶהֱנוּ כְּמִנְהָג חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים לִהְיוֹת הַסִּדּוּר פְּתוּחַ לִפְנֵיהֶם בְּחַזָּרַת הַתְּפִלָּה וּלְכַוֵּן בְּכָל מִלָּה, עַיֵּן שָׁם. וְכֵן כָּתַב בְּשָׁלְ״ה (מסכת תמיד נר מצוה סִי׳ נד): ו **[יא] הַבְּרָכָה.** עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב. וְחֶבֶת שְׁאֵאֲמִינוּ הוּא טָעוּת סוֹפֵר וְצָרִיךְ לִהְיוֹת (סק״ח) בְּשֵׁם מֹהַר״י מוּלְכּוֹ מִי שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ לַעֲנוֹת אָמֵן עַל שְׁנֵי דְּבָרִים, עוֹנֶה שְׁנֵי אֲמֵנִים זֶה אַחַר זֶה, וְלֹא דְּמֵי לִשְׁמֹעַ שְׁמַע, דְּהָכָא הוּא עַל שְׁנֵי דְּבָרִים, וּטְפֵי עֲדִיף לוֹמַר אָמֵן וְאָמֵן, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ סִימָן ס״א (סק״ט):

בַּאֵר הַיטֵב

ה (י) **שְׁמוֹ.** וְלֹא יֹאמַר 'הַגָּדוֹל'. וּפְשׁוּט דְּאִם עוֹסֵק בְּמָקוֹם שְׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַפְסִיק אִסּוּר לְאָמְרוֹ. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ט). וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן ס״ו סָעִיף קָטָן ט׳ מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם: ו **[י]ה] הַבְּרָכָה.** וְזֶהוּ בִּבְרָכַת הוֹדָאָה כְּגוֹן בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְיִשְׁתַּבַּח וְנֶאֱל יִשְׂרָאֵל, אֲבָל בִּתְפִלָּה צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֱמֶת הִיא וַאֲנִי מִתְפַּלֵּל שֶׁיַּאֲמִינוּ דְּבָרָיו. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״י). עַיֵּן בַּ״ח (סִי״ח) וּבְשָׁלְ״ה (מסכת תמיד נר מצוה סִי׳ לח) וּבְסֵפֶר נְגִיד וּמְצַוֶּה (ד״ה אמן): ז **[יג] חֻלִּין.** וְלֹא לְזַמֵּר עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, וְלֹא יֹאמַר הַשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה עִם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר. עַיֵּן בְּשׁוּר, וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ בְּסָעִיף קָטָן ד׳: (יג) **הַקְּטַנִּים.** וְצָרִיךְ שֶׁיְּחַנְּכֶם שֶׁיִּשְׁמְעוּ בְּאֵימָה וּבְיִרְאָה. וְאוֹתָן שָׂרָצִים וְשִׁבְּצֵי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשַׁחוּק מוּטָב שֶׁלֹּא יִשְׁמְעוּ אֵיזֶה בְּרָכָה מִסַּיֵּם אַחַר זֶה, וְלֹא דְּמֵי לִשְׁמֹעַ שְׁמַע, דְּהָכָא הוּא עַל שְׁנֵי דְּבָרִים, וּטְפֵי עֲדִיף לוֹמַר אָמֵן וְאָמֵן, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ סִימָן ס״א (סק״ט):

בְּאוּר הֲלָכָה

צַאת הַכּוֹכָבִים, וּבִפְרָט בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת קֹדֶשׁ, מִנְהָג נָכוֹן הוּא לְהַמְתִּין:
ו * **וּבְכֻנָּה שֶׁיְּכַוֵּן בְּלִבּוֹ אֱמֶת הִיא וְכוּ׳. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** (סק״כ כה) **מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ אֲבָל בִּתְפִלָּה וְכוּ׳, זֶהוּ מִדִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם** (סק״י) **בְּשֵׁם הַב״ח**
(סק״ח), **וּלְפָלְאָה שִׁשָּׁנָה לְשׁוֹן הַב״ח, שֶׁשָּׁם כָּתַב זֶה יָכוֹן דְּוַקָּא בְּאִמְצָעִיּוֹת,** מַשְׁמַע דְּרִאשׁוֹנוֹת שֶׁהַן מְיֻחָדוֹת לְשֶׁבַח אֵין לְכַוֵּן רַק שֶׁאֱמֶת הוּא דִּבְרֵי הַמְבָרֵךְ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, וּמִלְּשׁוֹנוֹ שֶׁכָּתַב זֶה בִּבְרָכַת הוֹדָאָה וְכוּ׳ לֹא מַשְׁמַע כֵּן, **וְאוּלַי דְּהוּא פְּלִיג בָּזֶה עַל הַב״ח וּכְצִירָא לֵיהּ דִּבְרָכַת מִחְיֵה מֵתִים גַּם כֵּן יֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּי הַכְּנוּנוֹת,** דְּהַיְנוּ אֱמֶת שֶׁהוּא מְחַיֵּה מֵתִים, וְיהִי רָצוֹן שֶׁיִּתְקַיְּמוּ בְּמִהֵרָה, **וְאוּלַי דְּגַם בִּבְרָכָה רִאשׁוֹנָה שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה** דְּהַיְנוּ שֶׁצְּעָנִית אֱמֶת הוּא קַאֵי עַל כָּל הַבְּרָכָה שֶׁבְּדֶרֶךְ הַמְבָרֵךְ שֶׁהוּא גּוֹמֵל חֲסָדִים וְקוֹנֶה הַכֹּל וְזוֹכֵר חַסְדֵּי אָבוֹת וּמֵבִיא גּוֹאֵל וְכוּ׳, וְאִם כֵּן שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה גַּם כֵּן שְׁתֵּי הַכְּנוּנוֹת, **לְבַד בִּבְרָכַת אַתָּה קָדוֹשׁ לְחוּד לֹא שַׁיָּךְ רַק כַּוָּנָה אַחַת, וּלְכָךְ סָתַם הַמָּגֵן אַבְרָהָם. וּבִפְרֵי מְגַדִּים** לְעֵיל בְּסִימָן נ״א (משׁ״ז סק״ג) **הָעֲתִיק מִן הַשְּׁלָ״ה** (מסכת תמיד נר מצוה סִי׳ לח) **דְּשְׁלֹשׁ רִאשׁוֹנוֹת לֹא יְכַוֵּן רַק הַכַּוָּנָה הַכְּתוּבָה בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ.** עַיֵּן שָׁם טַעֲמוֹ, וּלְפָלְאָה שְׁלֹא זָכַר כְּלָל מִדִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם הַזֶּה שֶׁהֶעְתִּיק אֶת דִּבְרֵי הַב״ח
וְשִׁנָּה בִּלְשׁוֹנוֹ מַשְׁמַע דְּהוּא פְּלִיג עַל זֶה, [א]**וְצָרִיךְ עִיּוּן לְמַעֲשֶׂה:**
ח * **קְרִיאַת הַנּו״ן.** נָקֹט מִילְּתָא דְּשִׁכִּיחָא, **וְהוּא הַדִּין אִם מְחַסֵּר קְרִיאַת הָאֶלֶ״ף אוֹ הַמֵּ״ם.** בַּ״ח (סִי״ח) וְעוֹלַת תָּמִיד (סק״ו):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

וְעוֹד, אִם כְּשֶׁמַּזְכִּירִין צַדִּיק בְּשָׁר וָדָם צְרִיךְ לְבָרְכוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי י ז) 'זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה', צַדִּיקוֹ שֶׁל עוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. (כג) **וּבְרָכוֹת שֶׁחִתַּמְתָּן קָצָר רַק כְּשִׁתֵּי תֵבוֹת עִוְּרִים בִּבְרָכַת הַשַּׁחַר, וּכְהָאי גַּוְנָא בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְכָל הַבְּרָכוֹת, מַהֲנָכוֹן לִשְׁלִיחַ צִבּוּר לֵיזָהֵר אָז שֶׁלֹּא לְמַהֵר כָּל כָּךְ לַחְתֹּם תָּכֵף אֶת הַבְּרָכָה, אֶלָּא לִשְׁהוֹת מְעַט, כְּדֵי שֶׁכָּל הָעוֹנִים יִשְׁמְעוּ אֵיזֶה בְּרָכָה מְסַיֵּם אַחַר כָּךְ, וְגַם יִהְיוּ יְכוֹלִים לַעֲנוֹת הָאָמֵן תֵּכֶף,** (כד) דְּאִי לָאו הָכִי לְפָעָמִים עַל יְדֵי הַקּוֹל שֶׁל עֲנִיַּת בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ הַרְבֵּה מַהָעוֹנִים אֵינָם יוֹדְעִים אֵיזֶה בְּרָכָה מְסַיֵּם, וְגַם עֲנִיָּתָם הוּא אֵינֶנּוּ תֵּכֶף אַחַר שְׁכָלָה הַבְּרָכָה, וְכָל זֶה יֵשׁ בּוֹ חֵשֶׁשׁ שֶׁל אָמֵן יְתוֹמָה וּכְדִלְקַמָּן בְּסָעִיף ח׳ בְּהַגָּ״ה: ו **[כג] שֶׁלֹּא יָצְאוּ.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, אַף עַל פִּי שֶׁהֵם יוֹצְאִין עַכְשָׁו בִּתְפִלַּת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר, אֵינָם כְּעוֹנִים אָמֵן אַחַר בְּרָכוֹת עַצְמָן, שֶׁהֲרֵי מִכָּל מָקוֹם הֵם אֵינָם אוֹמְרִים כְּלוּם אֶלָּא שׁוֹמְעִים וְלַבּוּשׁ] (סק״ב): **(כד) וּבְכַוָּנָה וְכוּ׳.** עַיֵּן בְּחַיֵּי אָדָם (ח״א) כְּלָל ו׳ (סִי״א) שֶׁכָּתַב דְּיֵשׁ בַּעֲנִיָּתוֹ אָמֵן גַּם עַל מַה שֶּׁאָמַר הַמְבָרֵךְ בָּרוּךְ אַתָּה ה׳, דְּהַיְינוּ שֶׁאָמַר הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ מָגֵן אַבְרָהָם, יְכַוֵּן הָעוֹנֶה אֶת הָאָמֵן אָמֵן שֶׁיִּהְיֶה מְבֹרָךְ שֵׁם ה׳ שֶׁהָיָה מָגֵן אַבְרָהָם, וּכְהָאי גַּוְנָא בְּכָל הַבְּרָכוֹת:
(כה) אֱמֶת הִיא. וְזֶהוּ בִּבְרָכַת הוֹדָאָה כְּגוֹן בָּרוּךְ שֶׁאָמַר וְיִשְׁתַּבַּח וְנֶאֱל יִשְׂרָאֵל וּכְהָאי גַּוְנָא, אֲבָל בִּתְפִלָּה צָרִיךְ שֶׁיְּכַוֵּן אֱמֶת הִיא וְגַם אֲנִי מִתְפַּלֵּל שֶׁיְּהִי רָצוֹן שֶׁיְּקַיְּמוּ בְּמִהֵרָה, וּכְהָאי גַּוְנָא בְּכָל הַבְּרָכוֹת), וּבִקְדִישׁ צָרִיךְ לְכַוֵּן עַל הָעֲתִיד לָבֹא, שֶׁיַּאֲמִינוּ דְּבָרָיו (כה) מַה שֶּׁהוּא מְבַקֵּשׁ שֶׁיִּתְגַּלֶּה מַלְכוּתוֹ בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, דְּעִקַּר הָעִנְיָן בְּוַדַּאי יְקַיֵּם לְבַסּוֹף כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זכריה יד ט) 'בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה׳ אֶחָד וּגו׳. כְּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים בְּסִימָן נ״א (משׁ״ז סק״ג) דְּהָעוֹנֶה אָמֵן אַחַר בְּרִכַּת הַמְחַזִּיר לֹא יֹאמַר בְּיָחִיד אָמֵן אֲנַחְנוּ לָךְ, כִּי אָמֵן קָאֵי עַל הַבְּרָכָה כְּנַ״ל, וּמוֹדִים הוּא עִנְיָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ, רַק יִשְׁהֶא מְעַט אַחַר תֵּבַת אָמֵן. (כו) מִי שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ לַעֲנוֹת אָמֵן עַל שְׁנֵי דְּבָרִים, עוֹנֶה שְׁנֵי אֲמֵנִים זֶה אַחַר זֶה, וְיִכַּוֵּן בְּכָל אָמֵן אֶת הָעִנְיָן עַל מָה הוּא עוֹנֶה, וּטְפֵי עֲדִיף לוֹמַר אָמֵן וְאָמֵן. (כז) אֶפְלוּ אִם יִרְצֶה לִיזָּהֵר בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה לְכַוֵּן וְלַעֲנוֹת אָמֵן. כָּתַב בְּשָׁלְ״ה (מסכת תמיד נר מצוה סִי׳ נד), רְאִיתִי מֵהַחֲרֵדִים אֶל דְּבַר ה׳ שֶׁמְּשִׁימִין הַסִּדּוּר בִּפְנֵיהֶם בְּשָׁעַת חֲזָרַת הַתְּפִלָּה וְעֵינֵיהֶם וְלִבָּם שָׁם שֶׁלֹּא יִרְאוּ חִצְוֹנָה, וְאָז מְכַוְּנִים עַל כָּל מִלָּה וּמִלָּה: **(כז) מְנֻשָּׂא.** כָּתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ק יב) בְּשֵׁם הַכָּל בּוֹ (סִי׳ יא), אוֹי לְהָאֲנָשִׁים שֶׁמְּשִׂיחִים בְּעֵת הַתְּפִלָּה, כִּי רְאִינוּ כַּמָּה בָּתֵּי הַכְּנֶסֶת נֶחֱרְבוּ בְּשְׁבִיל עָוֹן זֶה, (כח) **הַקְּטַנִּים.** וְצָרִיךְ שֶׁיְּחַנְּכֶם עַל זֶה: **(כח) הַקְּטַנִּים.** וְיֵשׁ לְמֵנוֹת אֲנָשִׁים יְדוּעִים לְהִשְׁגִּיחַ עַל זֶה, (כט) שֶׁיַּעֲמְדוּ בְּאֵימָה וְיִרְאָה. וְהַקְּטַנִּים בְּיוֹתֵר הָרְצִים וְשָׁבִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּשִׂחוֹק מוּטָב שֶׁלֹּא לְהָבִיאָם, דְּהָרְגֵל נַעֲשֶׂה טֶבַע, וְגַם שֶׁמַּטְרִידִים לְהַצִּבּוּר בִּתְפִלָּתָם. וּמִלְּבַד כָּל זֶה, נָכוֹן לְהָאָב הַמֵּבִיא קְטַנִּים כָּאֵלּוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהַשְׁגִּיחַ עַל בִּגְדֵיהֶם וְסַנְדָּלֵיהֶם אִם הֵם נְקִיִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַכְשִׁיל בָּזֶה לְהַמִּתְפַּלְּלִים בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹתֵיהֶם, וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן פ״א בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ג׳: ח **[כט] בַּחֲטָף.** פֵּרוּשׁ בְּשׁוּר״א. (ל) וְהוּא הַדִּין שֶׁלֹּא יֹאמַר אָמֵן בְּשֹׁאֵר נְקֻדּוֹת בְּשׁוּרֵק אוֹ בְּחוֹלָ״ם וּכְהָאי גַּוְנָא, כִּי בְּכָל זֶה אֵין מַשְׁמָעוּת פֵּרוּשׁוֹ לְשׁוֹן הָאֱמֶת דְּבָרִים, אֶלָּא (לא) יִקְרָא הָאֶלֶ״ף בְּקָמַ״ץ גָּדוֹל: (ל) **כֻּלָּם שַׁיָּכִים.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁיְּסַיֵּם עַד שֶׁיְּסַיֵּם הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר בְּעוֹד שֶׁהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עוֹמֵד עֲדַיִן בְּחֲצִי תֵּבָה אַחֲרוֹנָה, וְזֶה אָסוּר: **(לא) שֶׁהוּא חַיָּב.** דַּעַת הַמְחַבֵּר דְּדַוְקָא אִם רוֹצֶה לָצֵאת בְּאֵיזֶה בְּרָכָה שֶׁהוּא חַיָּב, כְּגוֹן שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי תְּפִלָּה דְּקִדּוּשׁ וּכְהָאי גַּוְנָא, (לב) אֲבָל אִם אֵינוֹ חַיָּב כְּגוֹן שֶׁכְּבָר הִתְפַּלֵּל לְעַצְמוֹ, אַף דְּמִצְוָה לְכָל אָדָם לִשְׁמֹעַ חֲזָרַת הַשַּׁ״ץ, מִכָּל מָקוֹם אֵין עָלָיו חִיּוּב בְּעַצְמִיּוּת הַבְּרָכָה, וְכָל שֶׁכֵּן אִם הָאָמֵן הוּא מִפִּתָּם בְּבִרְכוֹת דְּעָלְמָא מַהֵר לְדַעַת הַמְחַבֵּר לַעֲנוֹת אַף שֶׁהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ עַל אֵיזֶה בְּרָכָה הוּא עוֹנֶה רַק שֶׁשָּׁמַע לַאֲחֵרִים שֶׁעוֹנִים. וְהָרַמ״א בְּהַגָּ״ה פְּלִיג

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(כג) פְּשׁוּט: (מד) בֵּית יוֹסֵף. **וּמִטַּעַם זֶה יֵשׁ נִמְנָעִין לוֹמַר בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ, דְּאָמֵן חֲמִיר מִמֶּנּוּ** (וְעַיֵּן בְּמַעֲשֶׂה רַב) (הלכות ק״ש ותפלה סִי׳ מג), **אֲבָל נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ:** ו **(מה)** פְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״י): **(מו)** שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה (סק״י יא): ז **(מז)** כֵּן מוֹכֵחַ מַאֲחֲרוֹנִים: **(מח)** פְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״ב) בְּשֵׁם יְרֵי הָעֲמוּדִים (עמוד העבודה פ״ח), עַיֵּן שָׁם עוֹד: **(מט)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק״י יא) וּפְרִי מְגַדִּים, עַיֵּן שָׁם: ח **(נ)** לְבוּשׁ (סִי״ב): **(נא)** פְּרִי מְגַדִּים (א״א ס״ק יב): **(נב)** פְּרִי מְגַדִּים (שם): **(נג)** בַּ״ח (סִי״ח) וְעוֹלַת תָּמִיד: **(נד)** אַחֲרוֹנִים, וְכֵן מוּכָח מִכַּפָּף מִשְׁנָה (הל׳ ברכות פ״א הי״א):

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו״ע הרב (סִי״ט) כתב: ובברכות אמצעיות של תפילה וברכת רצה ושים שלום שחתימתן היא שבח והודאה לשמו וגם ייחול וקיוי שיקוים דבר זה במהרה, טוב לכוין גם כן באמן ב׳ הענינים שאמת הוא דבר זה ושיאמנו דבריו (של זה) ויקוים דבר זה במהרה [ומדבריו משמע שבג׳ ברכות ראשונות יש רק כוונה אחת].

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah